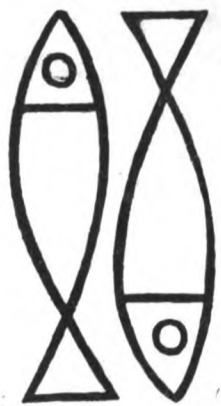

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Gods grote daden door Abram

Het vonnis van de moraal.

.... Zeg toch dat je mijn zuster bent!
Gewend als we zijn het geloof der „bijbelheiligen“ te keuren (naar welke maatstaf?), waarbij we meestal niet boven een moraliseren uitkomen, behoeven we ons niet te verbazen, wanneer bij deze passage doorgaans een storm van verontwaardiging losbreekt: wie had zóiets nu kunnen denken van die daareven toch zo gelovige Abram. Vervolgens wordt het geschut van het negende gebod tegen deze „halve leugen“ of „noodleugen“ in stelling gebracht — en men kan zich alleen maar verwonderen dat Abram het aan het eind van het verhaal toch nog overleefd blijkt te hebben! Dat is te meer opmerkelijk omdat de hier vermelde situatie zich nog tweemaal herhaalt, éénmaal in Abram's leven (Gen. 20) en eenmaal in dat van Izaäk (Gen. 26).

In beide gevallen staat God aan Abram's en Izaäk's kant - zonder ook maar één woord van verwijt. Trouwens — we hebben met soortgelijke gevallen te doen bij Sifra en Pua (Ex. 1 : 18-21), Rachab de hoer (Joz. 2), en Jeremia (Jer. 38 : 24-28). Niet alleen spreekt de H. Schrift in géén van deze gevallen een woord van afkeuring — zij hanteert ook nergens begrippen als nood - of halve-leugen. Zélf niet nadat de Mozaïsche wet is gegeven. Misschien zien wij de „tien woorden“ van Ex. 20 toch wel te veel als losse, op zichzelf staande geboden, zonder te bedenken dat de vervulling van heel de wet in één woord is samen te vatten: liefde. Men denke slechts aan de samenvatting die Jezus gaf in het dubbelgebod der liefde. Zou dat niet gelden van het negende gebod?

Het vonnis óver de moraal!

Als het om moraal gaat, dan kon het wel eens zijn dat Abram onze moraal óók heel vreemd gevonden zou hebben. En als er dan toch van moraal gesproken moet worden — wat dan te zeggen van Sarai, die uit liefde tot haar man op Abram's voorstel ingaat en daarmee haar eigen positie zo heel erg kwetsbaar maakt? Alhoewel — ze moet wel begrepen hebben, dat er voor hen beiden niet veel anders opzat, en de situatie toch hopeloos was.

Abram, als vreemdeling, zonder de beschutting van het plaatselijk recht, kon in geen van beide gevallen iets doen — hij kon er hoogstens het leven bij inschieten. Wat we hier wél zien, is een brokje ellende, een stukje wereldnood: zóver is het met de wereld gekomen — de ene mens is de ander een wolf. „Onderdrukking en geweld zijn voor mijn ogen“ — „het recht struikelt op de straten“ (Hab. 1).

De val klapt dicht.

Intussen: het gaat precies zoals Abram verwacht had. Nog maar nauwelijks zijn ze in Egypte aangekomen, of de roem van Sarai's schoonheid dringt door tot farao's beambten, die op hun beurt niet nalaten hun heer daarvan in kennis te brengen. In minder dan geen tijd verhuist Sarai van Abram's tent naar farao's harem-paleis, waarna Abram overladen wordt met geschenken: despoten zijn royaal genoeg — zolang aan hun luimen en grillen zonder mankeren voldaan wordt. Zo weten ze de schijn van weldoeners op te houden, maar onder bedreiging van geweld (vs. 12! Luc. 22 : 25!).

Abram heeft gedaan wat hij kón — al was er eigenlijk geen keus:ze zullen mij vermoorden.... Dan is hij ook aan het eind van zijn latijn. Hij zit in de val. Tegen het despotisme van een farao kan geen Egyptenaar op, laat staan een vreemdeling, al is die dan ook herdersvorst: tegen een bakkersoven kun je niet gapen, zei men vroeger!

Daarmee schijnt de geschiedenis van Abram op een dood punt te zijn gekomen. Maar ook dat behoeft ons niet te verbazen in de H. Schrift. Gods heilsplan wordt niet veilig gesteld dank zij menselijke vindingrijkheid, maar dank zij God zélf. Het is het boek van Góds grote daden!

Wie u vervloekt, zal Ik vervloeken....

Daarop gelet is het dus ook geen wonder dat we de schrijver opeens, zo maar, bijna abrupt Góds naam horen noemen. Want zonder enige overgang vertelt hij verder: **toen sloeg de HERE** farao met zware plagen, evenals zijn huis.... God zélf grijpt in. Zó brengt God de Almachtige, de God van Gen. I, farao de zeer machtige ertoe door de knieën te gaan en Sarai aan Hém uit te leveren. Door Zijn machtige daden worden de hermetisch gesloten deuren van het zwaar bewaakte harem-paleis opengebroken. Wat bij mensen onmogelijk is, blijkt mogelijk bij God.

Uitdrukkelijk vermeldt de H. Schrift daarbij, dat Gods hand farao trof ter oorzaak van Sarai, **de vrouw van Abram**. Dat brengt ons Abram weer voor de aandacht. Abram, niet een man-zonder-meer, maar in zijn religieuze kwalificatie. Had God niet tot hem, de „zegen der volken“ gezegd: wie u vervloekt, zal Ik vervloeken? God komt zijn woorden na. En als Hij vóór Abram is, wie zal dan tegen hem zijn? Merkwaardig intussen om te zien, hoe reeds bij de eerste confrontatie met Egypte er sprake is van Gods plagen (precies als in Ex. 11 : 1, etc.)!

„Ter oorzaak van Sarai....“: ook farao gaat verband leggen. Op de een of andere manier is het tot hem doorgedrongen dat deze rampen gekomen zijn **nadat** Sarai in zijn harem is opgenomen. En — zoals iemand het een scherp formuleerde —: het woordje „nadat“ krijgt in zijn gedachtengang de onheilspellende betekenis van „omdat“. Dan is echter ook het ogenblik aangebroken, dat de machtige farao zich als de mindere moet erkennen. Ménsen kan hij breken, laten vermoorden, desnoods. Maar tegen goddelijke machten kan hij niet op. Op dit punt verkeert hij in dezelfde positie als later het sanhedrin tegenover Petrus en Johannes.

Demonstratie van menselijke onmacht.

Al weet hij zich echter machteloos, hij is nog niet van plan tegenover die Amoriet zijn gezicht te verliezen. Hij laat Abram ontbieden en doet wat elke despoet in zo'n situatie zou doen: zijn onmacht verbergen achter grote woorden. „Wat heb je me daar geleverd? Waarom heb jij mij niet meegedeeld, dat zij (!) jouw vrouw is? Waarom heb je gezegd: zij is mijn zuster....“, zo vaart hij uit in machteloze woede.

Zo zie je maar, denkt men vaak. Zó komt Abram's ongelooft te pas. Daar staat hij nu. Met beschaamde kaken. En hij kan geen woord terugzeggen. Farao heeft het grootste gelijk. Die man wist niet beter. Maar Abram wist wel beter. Hij is de hóófdschuldige. De

plagen die op farao's hoofd neerkomen — daarvan ligt de schuld bij hem.

„En hij mag blij zijn, dat het nog zo goed met hem afloopt en dat God het nog zo leidt, dat de farao van Egypte lankmoedig is en geen andere straf (!) op Abram toepaste, dan dat hij Abram's verblijfsvergunning introk en hem het land uitwees als ongewenste vreemdeling. Wonderlijk zijn Gods wegen.... want de **schuldige** Abram gaat vrij uit en de betrekkelijk **onschuldige** farao wordt bezocht met zware plagen“. (vrij geciteerd).

Maar vermoedelijk zou Abram ons toch wel wat ongelovig hebben aangekeken, als hij ons zo hoorde spreken over des farao's „gerechtvaardigde toorn“. „Waarom heb jij niet gezegd....?“ — je moet maar durven! Farao kent 't antwoord precies. Zo goed als Abram de „plaatselijke gebruiken“ van Egypte kent: „ze zullen mij vermoorden....“. We moeten de proporties niet uit het oog verliezen door misplaatst medelijden met een tyran die over lijken gaat. Hier niet en in Exodus óók niet! Zou van deze farao's óók niet gelden, wat Paulus bijv. schrijft in Rom. 1 : 28-32?

Wat hier gebeurt is, dat een machteloze despoet, een tyran, gewend dat aan al zijn luimen en grillen ogenblikkelijk voldaan wordt, zijn machteloze woede uitraast. Hij kan Abram niet treffen. En Sarai evenmin. Ook al weet hij dat wat hem overkomt met hen beiden in verband staat: „ter oorzaak van Sarai, Abram's vrouw“. H. ziet zich door een hogere, onaantastbare macht gedwongen, hen beiden ongedeerd te laten gaan. Maar hij camoufleert zijn nederlaag met verwijten die even voos als huichelachtig zijn. Hij weet zich verslagen.

De triomf van Gods macht.

Maar de nederlaag van farao betekent de overwinning van God. Van Hem, van wien de H. Schrift zegt: het hart van den koning is in de hand des HEREN als waterbeken, Hij leidt het overal heen, waar het Hem behaagt.

Nu nog eens weer: het gaat er hier niet om hoe God bij machte is een, de een of andere, mens uit de greep van een tyran te verlossen. Het gaat hier om „Abram de zegen der volken“. In wezen gaat het dus om Gods heilsplan m.b.t. „alle geslachten des aardrijks“ (12 : 3) — en onder die geslachten hoort zélf Egypte (Rachab) thuis, net als Babel (Ps. 87 : 4)! En meer nog dan de machteloosheid van een machtige koning wordt hier gedemonstreerd de machteloosheid van Satan, de overste der wereld. Het boek der Schrift is hier en overal het lied van de triomf van Gods heil en genade: Gods plannen gaan dóór.

Deze triomf horen we ook doorklinken in het begin van hoofdstuk 13: en Abram trok uit Egypte, **hij en zijn vrouw en al wat hij bezat**, en Lot met hem.

Op een critiek moment lag het leven van Abram in Sarai's handen: „zij zullen mij doden.... zeg toch dat gij mijn zuster zijt, opdat het mij **om uwentwil** welga, en ik **om uwentwil** in het leven moge blijven“.

Wie onbevangen leest, behoeft niet kramachtig Abram (en Sarai!) te verdedigen of te beschuldigen vanuit een religieus getint moralisme. Hier zijn andere zaken in geding. Aan farao werd het ene deel van Gods toezegging aan Abram voltrokken: wie u vervloekt, Abram, zal Ik vervloeken. En aan Sarai het andere deel: wie u zegent, zal Ik zegenen! Het „om mijnentwil“ van Abram wordt gevolgd door het „om zijnentwil“ van God. God geeft Sarai haar man terug, gelijk aan Abram zijn vrouw.

Calvijns grote verdriet

III

Zoals we in ons vorige artikel aantoonde was Calvijn zich heel goed bewust van de grote verschillen welke er bestonden tussen de opvattingen omtrent het Heilig Avondmaal zoals die door Luther, Zwingli en hemzelf werden verdedigd. Hij camoufleert dit ook algerminst. Maar — hij houdt zijn beide medereformatoren met alle kracht als broeders — in — Christus vast. En hij blijft ze eren als strijders voor de waarheid Gods!

Daarbij spant hij zich in om de bestaande verschillen tot de ware proporties terug te brengen. En vooral legt hij alle accent op dat waarin Luther, Zwingli en hij overeenstemmen. Alle drie belijden wij, zo schreef hij, dat wanneer wij het sacrament van het Heilig Avondmaal in het geloof ontvangen volgens het bevel des Heren, wij waarlijk deelgenoot zijn gemaakt van het eigen wezen van het lichaam en bloed van Jezus Christus.

Geen moment denkt hij er daarbij aan de kerken welke Luther en Zwingli volgen niet als ware kerken van Jezus Christus te erkennen! Integendeel hij verzekert dat hij met die kerken in broederlijke liefde en gemeenschap leven wil.

En bovenal, hij slooft zich ononderbroken uit om die kerken er toe te brengen met de kerk van Genève in contact te treden om over de nog bestaande leerverschillen samen te spreken, zo alles te doen om tot algehele overeenstemming van gevoelens te komen om op die wijze tot volledige eenheid te geraken.

Het streven naar de éénwording van alle nuances van de reformatorisch-gezinden van zijn dagen beschouwde Calvijn als een van de belangrijkste opdrachten welke God hem gegeven had.

* * *

We willen eerst iets zeggen van zijn pogingen om met de Zwinglianen tot overeenstemming te komen.

In welke houding hij daarmee bezig was treedt bijzonder helder aan het licht in een brief die hij tijdens zijn eerste verblijf in Genève aan een felle zwingliaanse predikant schreef.

Het is niet nodig, zo leest men daarin, dat uit elk meningsverschil zonder meer een scheiding voortkomt. Veeleer moest ge ook daar, waar ge door uw geweten gedwongen wordt u op de een of andere wijze tegen een mededienaar te verzetten, u moeite geven, dat de broederlijke verbondenheid tussen u en hem blijft bestaan. Want we mogen ons niet zonder reden afscheiden van hen, die de Heer met ons heeft verbonden tot de gemeenschap in zijn werk. Goede God, waar komen we terecht? Met geen ander gevoel moeten we ons van dienaren van Christus losscheuren, dan alsof ons hart uit het lichaam gereden werd!

In deze regelrecht uit zijn hart komende woorden, treedt de echte Calvijn recht op ons toe.

Calvijn behoorde niet tot die mensen die wel veel over de kerk en de gemeenschap der heiligen theoretiseren en polemiseren, maar zo bitter weinig van een echt Geestelijke houding, een waarachtige liefde tot de concrete kerk laten zien.

Neen, hij was in de echte zin van het woord een man van de kerk. Iemand die, gegrepen door de Geest van Christus en levende uit het woord van God, de kerken van de Heiland zoals ze hier zijn, liefhad en vasthield ook dan als ze allerlei gebreken en ellendigheden vertoonden. Calvijn liet zijn broeders en de kerken niet gauw los! Hij had verstaan met welk een onvoorstelbaar groot geduld God zijn steeds weer zondigende en ontrouwe kinde-

ren en kerken verdroeg en vasthield — en zou hij ze dan van zich stoten?

Om de eenheid met de zwingliaanse kerken tot stand te brengen wendde Calvijn zich tot Bullinger de vrome en geleerde opvolger van Zwingli.

Het is een ontroerende bezigheid de brieven te lezen, welke Calvijn aan deze Zürichse predikant zond.

Bullinger huivert terug voor een werkelijke concrete toenadering. Hij werpt steeds nieuwe bezwaren op. Men krijgt de indruk dat hij een broederlijk contact met Calvijn en de zijnen wel op prijs stelt. Maar verder wil hij niet gaan. Het moet niet verder komen dan tot een „vrijblijvende”, hartelijke omgang. Hij is bang dat, als het lot feitelijke zakelijke toenadering tot Calvijn en de kerk van Genève zou komen, hij van ontrouw aan Zwingli zal worden beschuldigd! En dat is zowat het ergste wat iemand destijds in Zürich overkomen kon.

Calvijn is heel anders. Het gaat hem vóór alles, ja alléén, om de eenheid tussen de twee zwitserse reformatorische bewegingen. Hij is met niets minder tevreden dan dat de kerken die zich om die van Genève groeperen en de kerken welke zich aan die van Zürich oriënteren tot overeenstemming in belijden komen ten aanzien van het Avondmaal om dan elkaar over en weer en zonder enige reserve officieel en publiek als zusterkerken te aanvaarden.

Met eindeloos geduld correspondeert hij met zijn Zürichse collega.

Uitvoerig gaat hij op al diens opmerkingen, beschouwingen en bezwaren in. Met grote omzichtigheid is hij steeds bezig de geschilpunten tot hun ware proporties terug te brengen. En altijd weer laat hij zien dat overeenstemming mogelijk en dus noodzakelijk is.

Calvijn is er diep van overtuigd dat hij niets leert dan wat in de Schrift duidelijk wordt geleerd. En daarom zal 'n man als Bullinger, als hij z'n wantrouwen laat varen en als hij in de greep komt van Christus' opdracht om de eenheid van de kerk reeds hier tot openbaring te brengen, moeten erkennen dat wat Calvijn zegt niets anders is dan 't Woord van God.

Met alle nadruk wijst Calvijn er daarbij op dat men niet moet pogen met dubbelzinnige formules en de verschillen camouflerende compromissen de bestaande kloof te overbruggen. De weg naar de eenheid is het samen lezen van en horen naar het woord des Heren met de begeerte, de wil, om zo te komen tot eenzelfde belijden van de waarheid Gods.

* * *

En als Calvijn zo enkele jaren heeft geworsteld, gepleit, gesmeekt, geschiedt het wonder.

Ondanks de aarzelings, de terughoudendheid van de Zürichers komt de overeenkomst tot stand tussen Calvijn en Bullinger; Genève en Zürich, de calvinisten en de zwinglianen.

In de afwijzing van de roomse transsubstantiatie en de lutherse consubstantiatie; in de handhaving van het blijvend onderscheid tussen teken en betekende zaak; in het geloof dat Jezus Christus lichamelijk in de hemel is en blijft; in de overtuiging dat alleen de gelovigen het in het Avondmaal geschonken heil deelachtig worden, waren zij het reeds steeds eens geweest. Maar het gelukte Calvijn Bullinger ervan te overtuigen, dat brood en wijn in het Avondmaal niet maar naakte tekenen of lege symbolen zijn; dat teken en betekende zaak in het naar Christus' wil bediende Avondmaal altijd samengevoegd zijn en dat de Heilige Geest — ja, inderdaad de Heilige Geest, want het sacrament is alleen wat het is in de hand en als instrument van de Heilige

Geest — met het brood en de wijn metterdaad ook de genade schenkt!

Neen, het was niet zo, dat de gemeenschappelijke verklaring, welke als resultaat van de bereikte overeenstemming werd bekend gemaakt, Calvijns opvatting ten volle weergaf. Hij zou, zo schreef hij, sommige dingen graag vollediger hebben uitgedrukt. Zo liet hij b.v. vallen de door hem zo graag gebezigde uitdrukking, dat in het Avondmaal de „substantie” van het lichaam en bloed van Christus wordt meegedeeld. Maar desondanks had Calvijn met het bereikte resultaat volkomen vrede, ja, was zijn blijdschap daarover onuitsprekelijk groot. Want het ging er hem ook toen niet om uitgedrukt en aanvaard te krijgen wat zijn persoonlijke opvatting was, maar alleen om dat gene, waaromtrent men het in gehoorzaamheid aan de Schriften eens moest zijn, vooral ook om in deze wereld als kerken van Jezus Christus, tegenover alle vijanden Gods, een eensgezind leger te vormen.

Ja, over deze gevonden — door God geschonken! — kerkelijke eenheid tussen Genève en Zürich, heeft Calvijn zich uitermate verheugd.

Het grote verdriet over het sterven van zijn vrouw werd door de blijdschap over dit geschenk van God getemperd.

Het is één van de heerlijkste momenten in het moeilijke leven van Calvijn geweest, toen hij deze éénwording van wat in Christus, ondanks alle bestaande en blijvende verschillen toch reeds één was, uit Gods hand mocht ontvangen.

Maar — dit was niet het einde van Calvijns worsteling om de eenheid der kerk. C.V.

Kerkelijk Leven

* * Een brief

*

Kampen, 5 mei 1964

Amice,

Gisteravond werd ik opgebeld door een vriend die me vertelde dat de commissie-Jansen aan de generale synode eenstemmig zou voorstellen het appel van ds. J. van der Schaft te verwerpen. Over deze zaak en de besluiten van de synode in deze zaak wil ik thans niet schrijven. Mij dringt op het ogenblik iets anders. De broeder, die mij belde — hij was geen afgevaardigde ter synode! — vreesde van een eventueel besluit overeenkomstig de voorstellen der commissie de ergste gevolgen. Te weten een uittocht naar de synodale kerken. En als voorbeeld noemde hij jouw naam: „Zo vertelde mij iemand uit X dat daar een broeder Y zit” — en toen viel je naam — „die vast besloten is naar de synodale kerk te gaan, wanneer de synode zus of zo de afzetting van ds. Van der Schaft zou bekrachtigen”. Hij noemde je een goed en serieus man. Afgaande op zijn zegsman. En de zegsman heeft gelijk. Reden waarom ik het waag je te schrijven.

Het is je wellicht niet onbekend dat ik t.a.v. de procedure Van der Schaft van het begin af mijn twijfels had. Ik heb die nog. Of ze door de gronden waarop het mij op dit moment nog niet bekende besluit der synode berust, die twijfels zullen worden weggenomen, wacht ik maar af.

Maar het is een martelende procedure geweest, die mijn aanvankelijke twijfelingen alleen maar versterkt hebben. Ik heb die ook publiek geuit. En daaruit hebben sommigen de conclusie getrokken dat ik het met collega Van der Schaft eens was. Gelijk anderen uit wat ik schreef over de hantering van de artikelen 79 en 80 in de zaak van ds. A. van der Ziel de conclusie trokken dat Van der Ziel en ik, zoals iemand het uitdrukte, „twee handen op één buik” waren. Ik acht het niet nodig mij tegen dergelijke gevolg trekkingen te

„verdedigen”. Want noch de gevolgtrekkingen noch een verdediging daartegen zijn ter zake dienende. Er is maar één zaak aan de orde: of de betrokkene een OPENBARE en GROVE zonde gedaan heeft, waarvan de artikelen 79 en 80 van de kerkorde gewagen. Dat is de zaak. Dat is mij nog niet gebleken. Wat ds. Van der Schaft deed is langzamerhand wel OPENBAAR. Of het GROF is, is een tweede. Of het een openbare grove ZONDE is, is drie.

Maar wanneer van dat laatste geen sprake is en de generale synode de afzetting door verwerping van het beroep zou bekrachtigen, is dat dan voor jou een reden, of ook voor anderen, om de gemeenschap met de kerk in je woonplaats te verbreken (a) en onderdak te zoeken in de synodale kerk (b)?

Laat ik over beide punten mogen schrijven.

a. Voor een dergelijke stap heb je een logica die in de dagen van de vrijmaking opgeld deed aan je kant. De zaak heeft ter generale synode gediend, de generale synode heeft de afzetting bekrachtigd, de kerkeraad heeft daartegen niets ondernomen, DUS heeft de kerkeraad ds. Van der Schaft afgezet, een ambtelijke doodslag begaan, ds. Van der Schaft voor de wereld eerloos verklaard en der afsnijding waardig.

Ik erken die logica niet.

Ik meen ze nooit erkend te hebben.

Ik ontken geen ogenblik de ernst van zulk een situatie van het kerkverband. Maar ik wil er toch op wijzen dat in deze logica een bepaalde taxatie van dat kerkverband meespreekt. Dat kerkverband is een kerkenverbond. En om te beginnen: als ik ooit goed begrepen heb wat vrijmaking is dan betekent vrijmaking: vrijmaking van bepaalde besluiten en handelingen binnen het kerkverband = kerkenverbond. En dat is heel wat anders dan vrijmaking van de kerkelijke gemeenschap. Het is m.i. mogelijk dat bepaalde kerkeraden een door de generale synode bekrachtigd afzettingvonnis niet ratificeren, en de strijd voor herziening beginnen. Het is mogelijk dat kerkleden verklaren part noch deel aan eventuele boze besluiten te willen hebben. En zouden de zusterkerken deswege zulk een kerk, die zich niet van het kerkverband = kerkenverbond maar van een bepaald besluit vrijmaakte, „buiten het kerkverband stellen” dan zouden zij daarmee slechts herhaald hebben wat de synodaal geworden kerken deden in 1944 en daarna. Het zelfde gold van kerkeraden, die leden, die zich van zo'n besluit vrijmaakten, zouden uitwerpen.

Hier moet je nu goed vrijgemaakt zijn.

Daar komt nog wat bij. In 1944 was er heel wat meer aan de orde dan de schorsing van Telder, Schilder en Greijdanus. In achtte die ernstig genoeg. Maar — er is meer aan herinnerd en dat publiek — op de amersfoortse vergaderingen van het comité Dooyeweerd-Vollenhoven hebben Holwerda en ik - het was op de tweede samenkomst - nadrukkelijk verklaard, dat we ons niet in een Schilder drama wilden laten meeslepen. En de afzetting van prof. dr. K. Schilder noch de haagse samenkomst op 14 augustus, door mij bijgewoond, waren voor mij en anderen, ook voor Holwerda, niet het startsein voor vrijmaking, HOE ERNSTIG DIE AFZETTING OOK WAS. Dat laatste heb ik nooit onder stoelen of banken gestoken. Maar er was toen nog een andere zaak: dat waren de leerbesluiten der synode en het voorschrift niets daartegen te leren. Dat greep rechtstreeks in de dienst in. En op dit punt was het conflict onvermijdelijk. Op dat punt is tenslotte na een jaar van strijd het conflict voor mij gekomen. Let wel: ik veroordeel daarmee noch Telder, noch Schilder, noch Greijdanus of wie dan ook: voor de een kwam het conflict eerder en anders dan voor de ander. Maar waar het voor het ogenblik op aan komt is dit: waar zijn vandaag de bovengeschreven leeruitspraken? DIE ZIJN ER

NIET. En aan de particuliere meningen van wie dan ook is niemand gebonden. Trouwens ook om die leeruitspraken van toen zijn we niet „met een dolle kop weggelopen”. We hebben ze naast ons neergelegd, zijn gewoon doorgegaan met ademen en wegens insubordinatie tegen de synode geschorst.

b. Het tweede punt: aansluiten bij de synodale kerk. Amice, waarom zou je dat doen? Ze hebben al lang hun mond afgewist en gezegd: ik heb geen kwaad gedaan, maar nog nooit één schorsing herroepen en ongedaan gemaakt. Maakt een onrechtvaardige schorsing en afzetting bij óns plotseling het toen veelvoudig bedreven kwaad goed? En mij moet één ding van het hart. Als onzerzijds, gelijk door ds. G. Jansen geschiedde, geprotesteerd wordt tegen het gehannes met de artikelen 79 en 80 van de kerkorde, ontbreekt het aan bijval niet. De broeders, die hun instemming betuigen, willen dus een goed en eerlijk kerkrecht. Jij ook. Maar je bijval zal ik niet meer ernstig nemen als je de strijd voor dat kerkrecht niet slechts ontloopt door heen te gaan, maar wanneer je je bovendien voegt bij een gemeenschap, waar de synodocratie kerkorde geworden is. Het doet me denken aan de „kerkrechtelijk bezwaarden” uit 1926. Zij wraakten de verkrachting van de artikelen 79 en 80 k.o. en gingen op die grond met dr. Geelkerken mee. Ze zitten, voor zover nog in leven, vandaag in de hervormde kerk onder een kerkorde en een kerkordelijke praktijk, waarover vandaag een der doopvaders van die kerkorde, de oude dr. K. H. E. Gravemeijer publiek schuld beled.

Was dat éérlijk werk?

Zou dat of iets dergelijks éérlijk werk zijn van jou?

Voor de rest verwijs ik je wat dit punt betreft naar mijn artikel over „Onze verhouding tot de synodale kerken” in ons blad van 14 februari, dat — verknipt overgenomen door Trouw — aanleiding werd tot vele boze brieven uit synodale en enkele ook uit vrijgemaakte kring, een artikel, dat wel gescholden, maar door niemand ontzenuwd werd.

Amice, bezint eer gij begint.

Zouden de zaken staan zoals mij werd bericht, dan zou je op het punt staan misschien, een gevaarlijke keuze te doen. Ik ontken geen ogenblik de ernst van de situatie. Zelfs afgedacht van de zaken van de collega's Van der Ziel en Van der Schaft. Misschien volgen er nog jaren van moeite en strijd. Maar we zijn in de kerk, niet in een club. En ik heb nog altijd de ernstige hoop dat de HEERE degenen, die Hem vrezen, niet beschamen zal. Dat is geen lijdelijkheid: er zal wellicht heel wat te DOEN zijn. Maar dan: door de liefde, die alle dingen hoopt.

En tenslotte: vergun mij een enkele intieme vraag. Heb je misschien de Gereformeerde, de vrijgemaakte kerk(en) in je hart reeds losgelaten? Het is maar een vraag. Maar ze heeft zin. We hebben in de laatste twintig jaren al zo dikwijls te doen gehad met mensen, die — als je hen hoorde — alleen maar het heil van de vrijgemaakte kerk zochten, acties ontkeenden, conferenties belegden, enzovoorts. En op een goede dag las je maar weer in de krant dat ze waren gedrost. Namen noem ik niet: je bent geen vreemdeling in Jeruzalem. Maar ik kan begrijpen dat er vele eenvoudige broeders en zusters zijn, die kopschuw worden. En wantrouwend tegen ieder die in onze vrijgemaakte gemeenschap een kritisch geluid laat horen. Dat is niet goed. Maar het is wel begrijpelijk. Ik kan me best begrijpen dat deze mensen soms ook over mij het voorhoofd fronsen. Het zij zo.

Maar ik hoop en bid dat de nevels eens zullen optrekken. En ik bid jou: wees nu eens héél éérlijk tegen jezelf. Gaat het nu écht alleen om deze dingen? Amice, jij en ik hebben zo nodig altijd weer, ook in deze zaken, het

gebed: „Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart, beproef mij en ken mijn gedachten. En zie of bij mij een schadelijke weg zij. En leid mij op de eeuwige weg”.

Als kind — wat onthoudt men toch zulke dingen — hoorde ik eens een oudere vrouw tot een jongere zeggen: „Kind, je moet maar veel bidden om ontdekkend licht”.

Amice, laten we daarom blijven vragen. Ook voor elkaar. Ook voor de leden der synode. Ook voor de broeders in nood. Ook voor de schrijvende broeders. Zou God niet horen het geroep van zijn uitverkorenen?

Ik houd me ervan overtuigd, dat je dit slot niet „dierbaar” zult vinden. Een ding ben ik hartelijk met je eens: de situatie is ernstig genoeg. Daarom te meer past ons RUST. Ook in wat we DOEN.

Met hartelijke groet geheel je
G.

P.s. Voor de lezers van „Opbouw”.

Bovenstaande brief werd geschreven op vrijdag 5 juni als particulier schrijven aan een vriend.

In de overtuiging dat hij misschien ook anderen dan Amice X te Y van nut zou kunnen zijn werd hij op de zelfde datum naar Zeist gezonden ter opname in ons blad van 12 juni. Door een misverstand ter drukkerij geschiedde dat niet. Thans, nu hij in dit nummer verschijnt, zijn niet alleen de besluiten der synode bekend, maar is ook ds. Van der Schaft overgegaan naar de synodale gemeenschap.

Ondanks een en ander besloten we de brief ongewijzigd te plaatsen.

T.z.t. hopen we op de zaak terug te komen.

* * Naar een verkort avondmaalsformulier *

Onze generale synode besloot in beginsel stappen te ondernemen tot het verkrijgen van een verkort avondmaalsformulier.

Daar zijn we dankbaar voor.

De weg om tot zulk een korter formulier te komen dunkt ons niet zo zwaar. In een nood-situatie hebben we eens de korte weg bewandeld. Een mens moet ten slotte in koud water kunnen koken.

Wij lezen:

- Zondag 28 vraag en antwoord 78.
- Zondag 30 vraag en antwoord 81.
- Het gebed voor het avondmaal.
- Het gedeelte van het formulier dat daarop volgt.
- Het dankgebed na het avondmaal.

De bekorting was groot.

Het voordeel was dat vaststaande teksten werden gebruikt.

De proefneming bleek de gemeente te hebben gesticht, d.i. in haar korthed te hebben gebouwd.

Misschien zit er wat in.

* * Raadseltje.

Onlangs meende een vriendelijke broeder mij te moeten vermanen over hetgeen ik verleden jaar in ons blad schreef over de sabbat. Ik zou n.l. door mijn bewering dat onze tegenwoordige rustdag, de kyriakè, de dag van de opstanding des Heren, iets anders is dan de verplaatste sabbat van het oude verbond, in strijd gekomen zijn met:

1e Antwoord 103 van de catechismus, waar staat: „dat ik in zonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome...”. Het staat er toch maar: „de sabbat dat is op de rustdag”. M.a.w. de sabbat = de rustdag, de zondag = de sabbat.

2e Het ondertekeningsformulier voor de dienaren des Woords, dat ik n.l. noch heimelijk noch openlijk zou leven tegen al de stukken der leer in de Drie Formulieren begrepen. En dat laatste zou ik, schrijvende gelijk ik deed, hebben gedaan.

Daar zat ik.

Niet zo zeer met deze kwestie.

Als wel met een raadseltje.

Ik ben n.l. van 1936 tot 1943 predikant geweest in Emlichheim. Bij mijn komst in de classis Bentheim heb ik ook het dordtse formulier ondertekend. Daarmede de heidelbergse catechismus in de oorspronkelijke duitse tekst. Voor wat Zondag 38 betreft staat daar niet „dat ik in sonderheid op de sabbat, dat is op de rustdag, tot de gemeente Gods naarstig kome”, maar: „und ich, sonderlich am Feiertag zu der Gemeinde Gottes fleissig komme”. Daar staat dus: „op de rustdag”. Van de sabbat geen sprake. Toch was ik daar predikant in een kerk, die met al de Altreformierte Kirchen in Bentheim en Oost-friesland behoorde tot het verband van de Gereformeerde kerken in Nederland.

En nu het raadseltje: was nu mijn destijds collega in Coevorden gebonden aan: „op de sabbat, dat is op de rustdag. . . .” en ik slechts aan „op de rustdag. . . .”?

Een confessionele puzzel?

Hoe het ook zij — ik ben er niet uit.

Maar ik kan er 's nachts rustig om slapen. Zonder door ondertekeningsformulieren en zo te worden verschrikt. Alleen: toch soms een beetje kwaad op die Petrus Datheen, die dat „op de sabbat, dat is” bij de vertaling in de tekst smokkelde. En toch weer gerust over een geslacht dat geen kwesties maakte. En bepaald blij om de latijnse tekst: „Ut. . . praecipue festis diebus studioso coetus divinos frequentem” dat ik vooral op de feestdagen met vlijt de goddelijke samenkomsten dikwijls bezoek”.

Dat doe ik.

Meestal drie keer op een zondag.

Wel niet om Gods Woord te hóren, maar dan toch om het te brengen. Of dat ook tegen de catechismus is weet ik niet: er staat toch maar: „hóren”!

Hoe het ook zij: de rustdag is een festa dies, een fééstdag.

G. Visee

Falende ouderen

Westside Story II

Het lied van de Jets, in het vorig artikel over Westside Story geciteerd, is ook muzikaal interessant. Het staat in de driekwartsmaat, maar de instrumentale begeleiding gebruikt een zesachtste maat. Weliswaar duurt elke gezongen maat even lang als een begeleidingsmaat, maar alleen de eerste tel komt voor beiden gelijk; heel de rest botst. Een tweedelig ritme rammelt tegen een driedelig, hetgeen spanningen oproept. Dit gedwongen samengaan, deze tegenstrijdige ademhaling in eenzelfde ruimte, is symbolisch voor heel het werk: symbolisch voor elk conflict in onze geforceerde samenleving.

Dat ligt natuurlijk allereerst aan onze jeugd. Dat „de jeugd van tegenwoordig” in alle opzichten fout is, is nu al eeuwen bekend. Minder bekend is, dat ook de ouderen van tegenwoordig nog onvoldoende hun onvolkomenheden van gisteren zijn te boven gekomen. En — waar zij meer dan de jeugd hun neus hebben gestoten en ervaring konden opdoen — zou het misschien de meest economische oplossing zijn, indien de ouderen tijdig het roer wendden en voor de komende generatie een bewoonbare wereld schiepen. In elk geval lijkt me hun verwijt aan „de jeugd van tegenwoordig” minder aannemelijk dan de houding van een moderne jeugd, die van een door ons verprutste wereld (en kerk) het beste wil maken. Ik kan het natuurlijk mis hebben, en dan hoor ik het wel. Maar Westside Story schijnt deze opmerking te bevestigen.

* * *

De Jets en de Sharks gaan hun gang, alle waakzaamheid der ouderen ten spijt. Riff, de leider der Jets, weet zijn oudere vriend Tony (mede-oprichter van de Jets, maar door Jeugdzorg in de maatschappij geklasseerd tot bar-knechtje) te bewegen om als bemiddelaar op te treden en een knokpartij voor te bereiden.

Een politie-officier ruikt lont. Samen met zijn brigadier Krupke waarschuwt hij de jongens, dat ze niets moeten uithalen. Althans niet in zijn district (!) Hij houdt namelijk van orde, en dat zullen ze moeten respecteren, zegt hij. Moet er vermoord worden — dan maar in een andere wijk (!)

De jongens verstaan hem: hij moet promotie kunnen maken. Maar hij verstaat de jongens niet: het gaat hun niet om een andere wijk — maar om hun bloedeigen straat.

Beide groepen zullen op neutraal terrein, in een jeugdhuis, elkaar die avond ontmoeten. Een jeugdleider — een sukkel, aan wie alleen de ezelsoren ontbreken — zal de volksdansen leiden. Eerst gooit hij de beide gesloten groe-

pen met hun meisjes door elkaar, en dan sommeert hij elke jongen om bij het ophouden van de muziek met het dichtstbijstaande meisje te gaan dansen. Daar moeten ongelukken van komen. De spanning is voelbaar en brigadier Krupke, voor de zekerheid aanwezig, rekt zijn hals en speelt onbewust met zijn gummistok. Maar de jongeren zijn pienterder dan de ouderen, kiezen elk een meisje uit hun eigen vriendenkring en — al schijnt het spel even te mislukken — de crisis is bezworen.

De sympathieke Tony, die deze jeugddansen al ontgroeid is, ontmoet voor het eerst de kleine Maria: een zuidelijk meisje, pas in New York gekomen. En als deze twee elkaar lang genoeg in de ogen hebben gezien, ontluikt een zuivere en kostbare liefde op het eerste gezicht. Heel de feestvierende bende is een kleurige achtergrond bij de woordloze liefde tussen deze twee jonge mensen — straks de hoofdfiguren van Westside Story. Er is echter een onaangename kant aan deze romance: Maria is de zuster van Bernardo, de leider van de Sharks! En op het moment, waarop Tony „zijn” Maria een kuis kusje zal presenteren, grijpt haar broer Bernardo in: we gaan naar huis, Maria!

Riff springt in voor zijn gast — Bernardo voor zijn zuster. Vonken van haat en volken van liefde slaan over de streep. Maar de jongeren gaan hier — onder politieel toezicht — geen gevecht aan. Straks in de bar wordt de afspraak gemaakt voor een knokpartij. De ene partij bepaalt de tijd: morgenavond om twaalf uur; de andere partij de plaats: in de garages onder het viaduct; samen kiezen ze de wapens: messen. Die keuze gaat overigens op de manier van ons opbieden bij veilingen: van knuppels, bakstenen, fietskettingen en boksbeugels komt de uitslag, via het pistool, op de stiletto! Het wordt u wel even wee om het hart. Maar de ouderen zien het niet, snappen het niet.

Dat bewijst brigadier Krupke, die later de clubbar binnenloopt om de jongens uit te horen. Hij krijgt namelijk niets te horen. Dan bedigt hij de jongens in hun ouders, hun zusters, in de hoop ze boos en aan het praten te krijgen. Het onweer is voelbaar, maar samen brengen ze de discipline op om te zwijgen. Krupke is verslagen: „als er dan toch geknuppeld en vermoord moet worden doe ik het maar liever zelf”, brult hij naar het patroon van zijn chef.

* * *

Hier is het faillissement van het gezag, van de maatschappij der volwassenen. Niet het moorden heet daar verkeerd, maar het illegale moorden. Zitten we niet midden in ons goede landje? Wee het individu, dat de maatschappij besteelt; maar de maatschappij kan

haar gang gaan ten koste van de enkeling. Wee de zigeunertroep, die het recht zelf toepast; maar een gerechtelijke dwaling is legaal. Denkt u even aan de vermogensheffingen van 1945-1946? „We moeten het geld halen, waar het zit”, zei onze regering; maar als een inbreker zo werkt is hij fout. Denkt u ook aan ons progressieve belastingrecht, dat aan onze beste werkers tot 90% van hun inkomens afneemt? Denkt u aan het volksgericht, voor enkele jaren, in Rouveen, waarover onze overheid tot in de tweede kamer haar afschuw deed blijken?

Wat de jeugd uit deze dingen concludeert is: niet het recht is recht, maar het overheidsrecht heet recht! En de overheid is: wat we zelf kiezen. . . .

Hier komt ieder denkend mens, die niet Gods wetten heeft ingedronken, in de crisis. En het zijn niet de slechtste gewetens, die reageren.

* * *

Intussen geeft Westside Story zijn mooiste muziek weg ten behoeve van het jonge paar. De serenade, die Tony onder het venster van Maria zingt, en die later door haar wordt beantwoord, behoort tot de knapste, ook gevoeligste, aria's van deze tijd. Hier is de componist, Leonard Bernstein, op zijn best: hij kiest een genre dat Strauss en Offenbach achter zich laat, al is het overdreven om van een eigen Amerikaanse amusementsmuziek te spreken. Eigenlijk is het Amerikaanse element hier: dat de Franse inventie en de Duitse Wagneriaanse Schwung verrijkt worden met iets van het Amerikaanse negerritme. Daardoor is de muziek zeer harmonieus (eventueel disharmonieus, als dit woord u beter ligt), tevens rijk in zijn melodievoering, maar vooral sterk in zijn ritmiek. Dit laatste element is eigenlijk overheersend: niet alleen bij de opmars van de Jets is het klakken van vingers en voetzolen soms de enige hoorbare begeleiding, maar ook in diverse geladen onderdelen zwijgt van het orkest soms elk instrument, op de slagwerkers na.

Die ritmische grapjes beperkt Bernstein (dirigent van het New Yorks Philharmonisch Orkest) niet tot het clublied van de Jets.

In „America” — een geestige dialoog over de voor- en nadelen van de States tegenover Zuidamerika — wordt een zesachtste maat beurtelings als een driekwarts maat uitgevoerd, hetgeen de bekende spanningen oproept. In het bewogen lied „Could be!” zingt Tony een tweekwarts maat in hoog tempo, terwijl zijn begeleiding een driekwarts maat noteert. In „Tonight” rammelt het van de syncopen. In de zeer schone serenade „Maria” wordt een kloppende onrust geschapen, doordat de bas de wederhelft van elke maat op syncopische wijze steeds een halve tel te vroeg neemt. Zo onthult geduldige analyse van Bernsteins muziek wel steeds frisse en zeer illustratieve effecten bij de spanningen van het drama — zonder dat men nu van geheel nieuwe en ongehoorde wegen kan spreken. Er zijn Joden die, staande in dezelfde internationale vrijheid van denken als deze componist — de muziek verder hebben gebracht. Deze opmerking doet echter niets af van de waardering, die Bernstein toekomt. Hij schreef illustratieve gebruiksmuziek en hield zich niet bezig met het verder brengen van de muziekgeschiedenis. Dit tussen haakjes.

Een knooppunt in Westside Story is het lied, waarin de jongens brigadier Krupke bespotten. Het is geen verheffende scene, maar wel een, die de achtergronden ontdekt. Wanneer Krupke na zijn uitbarsting, welke zijn verlies moet camoufleren, is vertrokken — ontstaat er een spontane reeks spelletjes. Een van de jongens speelt nu voor Krupke (de overheid, het gezag, de ouderen) die beurtelings de rol krijgt van rechter, psychiater, sociale werker, en politie. In een vlijmscherpe dialoog worden alle standpunten van grote mensen over de nozems op de hak genomen:

„Beste brave brigadier,
je moet het toch begrijpen:
het is onze opvoeding, die uit de
hand loopt.
Onze moeders zijn oud roest,
onze vaders dronkaards,
goeie morgen — natuurlijk zijn
wij nozems!

Hé brigadier Krupke, we zijn erg labiel.
We hadden nooit de liefde,
die elk kind behoeft.
We zijn heus geen boeven -
we zijn slechts onbegrepen,
maar ergens in ons zit het heus wel goed”.

En het hele koor juicht het refrein:

„Dat zit goed, dat zit goed, dat zit
onbedorven goed
Ergens in ons is het
allerergste nog wel goed!”

Maar de stemming slaat ineens om:

„Beste brave sociale werker,
je zegt: ga een dollar verdienen?
Maar ik drink liever cola, ben
liever nozem,
Ik ben niet asociaal, maar ik heb
iets tegen werken.
Goeie grutjes - en daarom ben ik zo'n
rare springer!”

En opnieuw juicht het koor tegen „Krupke”:

„He brigadier Krupke, je hebt het
weer gedaan:
deze knaap moet geen baan -
hij moet een jaar zitten!

Nu wordt een heel ander standpunt gekozen:

„Het is heus geen zaak van
verkeerd-begrepen zijn:
diep in hem deugt hij niet.
Ik deug niet, jij deugt niet,
wij deugen hoegenaamd niet,
het beste van ons deugt volstrekt niet!”

En dan komt de summing-up:

„De rechter zegt:
de kwestie is hij is abnormaal.
De psychiater zegt:
de kwestie is hij drinkt.
De sociale werker: de kwestie is hij is lui.
De rechter: de kwestie is hij stinkt.
De psychiater:
de kwestie is dat hij groeit,
De sociale werker:
de kwestie is dat hij er is!”

En het koor zingt:

„Krupke, we krijgen last met onszelf.
We liggen op de knieën, want
niemand kan ons gebruiken:
kerels met sociale gebreken.
Hé brigadier Krupke, wat
zullen we dan doen?
Hé brigadier Krupke,
we zullen je in elkaar rammelen!”

* * *

U ziet: de jeugd kent onze diverse verkla-
ringen van het jeugdprobleem. Beter dan veel
volwassenen. De jongeren hebben lak aan de
rechter, psychiater, sociale werker, en de ge-
hele grotensenmaatschappij. En, neemt de
maatschappij de jeugd nog min of meer serieus,
het omgekeerde gaat niet op.

Er komt trouwens een brandende vraag bij
u op: waar zijn de ouders van deze knapen?
Waarom zie je geen vader, geen moeder in dit
drama? Waarom worden ze ternauwernood,
en dan als negatieve grootheden, genoemd?
Waarom kunnen deze jongens de straat als
hun thuis beschouwen? Hoe kan de jeugd af-
spraken maken tegen middernacht?

Er is een ontstellend gemis aan bescher-
mende gezinnen. En als deze nozems niet naar
de werkelijkheid getekend waren, dan was
deze film niet overal ter wereld zo ingeslagen.

De werkelijkheid is: dat in onze beschaafde
landen in hoofdzaak het gezin heeft afgedaan.
We zijn nog niet zo ver als Rusland, waar de
overheid de zorg voor de jeugd op zich neemt.
En daarom kan Westside Story ons nog aan-
spreken, wat in Rusland niet het geval zou
zijn.

De oudere generatie van onze tijd faalt. En
de jeugd weet het.

D. W. L. M.

INHOUD:

Gods grote daden door Abram	E.R.P.
Calvijs grote verdriet (III)	C.V.
Kerkelijk Leven	G.V.
Falende ouderen	D.W.L.M.
Wat is Gereformeerd?	G.V.
Persschouw	
Ingezonden	
Kerknieuws.	

nederlandse modernisme, leermeester ook
van Kuyper en van Bavinck, de door hem ge-
vonden „gereformeerde beginselen” als
breekijzer zette in de belijdenisformulieren
om te behouden wat met de door Scholten ge-
reformeed geachte beginselen overeen kwam
en af te staten wat deze beginselen weer-
sprak. Hij hoopte op die wijze de wetenschap
en de godsdienstige behoefte te verzoenen.
Let wel: de wetenschap van prof. Scholten
met de godsdienstige behoefte van dezelfde
man. Puur subjectivistisch stelde hij de regel
waarnaar te beoordelen viel wat gerefor-
meerd was en wat niet. Ook puur individua-
listisch: wat als leer der hervormde, gerefor-
meerde kerk te gelden had dat maakte niet
die kerk, maar de hoogleraar Scholten uit.
Hem diende Groen in 1849 van repliek: hij
betwistte Scholten het recht om als rechter
over de kerkelijke belijdenis te zitten.

Groen!

Men lette op het jaartal: 1849. Want wie
deze brochure gelezen heeft en meent nu te
weten hoe Groen (tussen haakjes: de her-
vormde Groen!, altijd nog lid van de in de
acte van afscheiding van Ulrum 1834 als vals
getypeerde kerk) over de kerkelijke belijde-
nis dacht, vergist zich. Hij zal om een com-
pleet beeld van Groen te krijgen goed doen
ook eens te lezen wat deze schrijft over de
„Dordtse Orthodoxie” in: „De anti-revolutio-
naire en confessionele partij in de Nederlands
Hervormde kerk” op blz. 45-50¹). Dat boek da-
teert van 1860 maar Groen van Prinsterer
verhaalt daar een voorval uit 1848, waaruit
we zijn standpunt ten tijde van het debat met
Scholten vollediger leren kennen. Hij zegt
daar, na enkele hartelijke lofredenen op
Dordtrechts synode te hebben aangehaald:
„Maar als dat waar is, kan men dan, instem-
mend met dergelijke lofredenen, nalaten in
de voetstappen te wandelen dergenen, die de-
zen lof hebben verdiend?”

Kan men zo luide het werk van deze
Synode roemen. en toch er van afzien van de
Dordtse besluiten een voor elken tijd gel-
dend richtsnoer te maken? Dat kan en moet.
Ook al keurt men de onverbiddelijkheid van
onze vaders goed, men moet er zich voor
hoeden blindelings hun voorbeeld te volgen.
Uit eenzelfde beweegreden moet men tot een
verschillend optreden komen. Een waarheid,
waarop de Evangelische worsteling zich con-
centreerde kan van volkomen bijkomstig be-
lang worden, zodra de omstandigheden haar
niet meer in verband brengen met de funda-
mentele waarheid van het Evangelie. Toen-
tertijd school het eigenlijke gevaar in het
nauwe verband tussen de Arminiaanse dwa-
lingen, het polagianisme en het socinianisme;
in onze dagen stuiten het dikwijls slecht be-
grepen dogma der uitverkiezing en vooral de,
over het algemeen vrij onbekend gebleven,
Dordtse Leerregels onder de eerbiedwaardig-
ste christenen op heftige bestrijding.

Hetzelfde leerstuk dat toen een waarborg
gaf tegen een onware broederlijke eenheid
zou nu een struikelblok vormen voor de ware
broederlijke eenheid. Hoe moet men dus op
verstandige wijze de voetsporen onzer vade-

Wat is Gereformeerd?

Onder deze titel verscheen bij Oosterbaan
en Le Cointre een brochure van dr. C. Trimp,
die aan ons blad ter bespreking werd toege-
zonden. We beginnen met de opmerking dat
er in deze brochure zeer veel te vinden is dat
onze hartelijke instemming heeft.

De vraag.

De schrijver begint met er op te wijzen dat
de vraag nog altijd aktueel is. Vogels, niet
maar van diverse, maar van contrasterende
pluimage, dragen allen met voorliefde de Ge-
reformeerde naam. Wie terecht, wie ten on-
rechte? De auteur noemt: Barth, Miskotte,
Berkhof en Buskes, Schilder, Berkouwer,
Telder en Wiskerke, Polman, Ridderbos en
Kamphuis. Het valt terstond op dat naast al
die anderen Telder en Wiskerke worden
voorgesorteerd voor de tweede keus: al dan
niet Gereformeerd. blz. 5. En hoe contraste-
rend al die zich Gereformeerd noemenden
contrasteren kunnen blijkt uit het citaat dat
dr. Trimp op de volgende bladzijde geeft van
de duitse theoloog Wilhelm Niesel die op-
merkte „dat de naam „gereformeerd” tot een
leeg woord geworden is: de een bedoelt er
Christus mee en de ander Belial”.

Dat citaat is uit 1934. Niesel schreef deze
woorden op het hoogtepunt van de duitse

kerkstrijd, in de schaduw van de synode van
Barmen. De z.g.n. duitse christenen, de hand-
langers van Adolf Hitler in de duitse evange-
lische kerk, marcheerden op om de sleutelposi-
ties in deze gemeenschap te bezetten. Zij
vorderden van de D.E.K. de erkenning dat het
optreden van „de van God gezonden Führer”
een nieuwe Godsopenbaring was, die van de
duitse kerk geloof en gehoorzaamheid eiste.
En om ingang te vinden bij het kerkvolk be-
riepen zij zich in de lutherse landskerken op
de nationale figuur van Maarten Luther als
op hun schutspatroon, in de gereformeerde
streken rukten ze op achter het gereformeer-
de vaandel: die Strasse frei! In die situatie,
waarin de synode van Barmen uitsprak: er is
geen andere openbaring dan die van God in
Zijn Woord, schreef de jonge Niesel: Christus
of Belial. Overigens: deze Niesel is en was
reeds toen leerling van Barth. Maar de vraag
blijft: Wat is Gereformeerd?

Historisch exposé.

De schrijver neemt ons mee naar de strijd
die in de vorige eeuw over de vraag „Wat is
Gereformeerd?” is gevoerd. Dat is een van de
mooiste gedeelten van het geschrift.

Hierin wordt uiteengezet hoe de Leidse
hoogleraar J. H. Scholten, de vader van het

ren drukken? Door den wijzen raad ter harte te nemen van den deken te Lausanne, door ons meer dan ooit te binden aan de leer der genade, maar zonder ons daarbij te verschanzen achter een bolwerk, welks uitnemendheid werd bepaald door het karakter van den aanval; zonder den strijd over te brengen op een punt, dat niet meer het hart der kwestie raakt; zonder het symbool onzer eenheid te zoeken in een verborgen en ondoorgrondelijk leerstuk, waarvan de Dordtse theologen zelf hebben gezegd, dat men tot de gemeenten daarover slechts met de grootste voorzichtigheid behoorde te spreken, aangezien ze het gewone peil van het menselijk begrip te boven gingen en gemakkelijk verkeerd, en op gevaarlijke wijze verdraaid, kon worden opgevat¹⁾”.

Aldus schreef Groen in 1860.

Maar dat dit zijn gevoelens was reeds ten tijde van zijn Repliek aan Scholten (1849!) blijkt uit hetgeen er volgt: „Daarom hebben wij ons gekant tegen elk openlijk verzet ten gunste van dit theologisch leerstuk. In een vergadering te Amsterdam in 1848, b.v., een plechtige samenkomst van Vrienden der Kerk, die toen sterk de aandacht trok, haastte ik mij als voorzitter, toen de discussie op dat punt was ingezet, te wijzen op het gevaar van een overdreven en ter ongelegener tijd getoonde getrouwheid hieromtrent. Ik denk er niet over, zeide ik, dit leerstuk te ontkennen en uit onze belijdenisschriften te schrappen; maar men moet letten op de feiten in de huidige situatie. Als we een beroep doen op de leerstukken der Kerk om daardoor hen, die de Evangelische grondslagen omkeren, te verwijderen, moeten wij niet, hoofdwaarheden en artikelen waarover de meningen der Christenen verdeeld zijn, door elkaar halend, een noodlottige scheiding uitlokken tussen hen, die wij juist willen bijeenbrengen en die elkander oprecht de hand reiken op het punt der hoofdwaarheden van hun gemeenschappelijk geloof. Dat was²⁾ niet een handige taktiek om een kunstmatige eenheid tot stand te brengen, maar een houding, die volkomen in overeenstemming was³⁾, niet alleen met het door ons gestelde doel, maar ook met de door ons beleden beginselen⁴⁾”.

Waarom dit lange citaat?

De lezer vergeve ons dit lange citaat. We gaven deze brede aanhaling om duidelijk in het licht te stellen dat de Groen, die tegen Scholten aan het woord komt in de brochure van dr. Trimp, slechts de éne is. Terwijl Groen op felle wijze Scholten om zijn ondergraving van de leer van Dordrecht van repliek diende, zei de andere Groen, die dezelfde Groen was: Dordrecht heeft geen scheiding te brengen tussen zonen van het zelfde huis die in de hoofdwaarheid van het evangelie overeenstemmen. Mits men maar let op het feit dat dezelfde strijd van Dordrecht thans gestreden wordt op een ander front, omdat de aanval op de vrije en volkomen genade Gods thans komt uit een andere hoek.

Het is van belang daarop te letten.

Want de indruk wordt gewekt op de argeleze lezer dat de historische lijn van de aanrander van de gereformeerde belijdenis van toen linea recta loopt van Scholten naar de tegenwoordige aanrander van de confessie in wier randgebied B. Telder, A. H. Algra en B. J. F. Schoep (op blz. 44) verschijnen, terwijl de andere lijn zou lopen van Groen van Prinsterer naar J. Kamphuis, C. Trimp en R. Wiskerke. Het is beide keren een vergissing. Want de vraag zou mogen worden gesteld: aanvaardt dr. Trimp náást de geharnaste strijder die Groen was tegen de vrijzinnige Scholten ook de Groen, die om Dordrecht, mits historisch verstaan, géén scheiding begeerde van broeders die, geheel anders dan Scholten, de hoofdwaarheid van het evangelie aanvaardden?

Indien dat het geval mocht wezen, dan zou

dat van groot belang zijn voor „de sanering van ons eigen kerkelijk leven”.

Immers: van Scholten naar Telder, Algra en Schoep ligt de barrière van de Schrift en van de gereformeerde belijdenis. En dr. Trimp, Kamphuis en Wiskerke behoeven de Groen, hierboven geciteerd, nog lang niet in alles bij te vallen om in evangelische en confessionele vrede met deze vrijgemaakte broeders te leven.

We hopen in een volgend nummer de bespreking van Trimps belangrijk geschrift voort te zetten.

G. Visee

¹⁾ Oosterbaan en Le Cointre, Goes 1954, vert. van mej. A. J. Dam.

²⁾ a.w. blzz. 48/49.

³⁾ Let op dit „wàs”. G. v. P. schrijft hier nog steeds over zijn optreden reeds in 1848.

⁴⁾ t.a.p. blz. 50.

PERSSCHOUW

De rede van Prof. Rogier

De rooms-katholieke universiteit te Nijmegen vierde haar veertig jarig jubileum.

Prof. Rogier, een geleerde van de eerste rang hield de herdenkingsrede. Die was in ieder opzicht briljant en vier en twintigkaraat rooms-katholiek!

Voor al in onze tijd van „oecumenische toenadering” was zij bijzonder opvallend.

Ik zal hier laten afdrucken het duidelijke verslag daarvan dat in Eindhovens Dagblad werd gepubliceerd. En ik voeg daaraan toe enkele reacties op Rogier's rede zoals deze in dezelfde courant een dag later werden afgedrukt.

Hier is het verslag:

„Wij mogen geen andersdenkenden in de waan laten, laat staan brengen, dat wij de hereniging verwachten van een soort geven en nemen. Wij verstaan haar als terugkeer tot de ENE kerk onder de ENE opperherder, een kerk, die in haar structuur en heel haar aardse verschijningsvorm ingrijpend gewijzigd kan worden, maar niet in haar leer en leergezag. Het schijnt mij een dure plicht van christelijke liefde en waarlijk oecumenische zin onze andersdenkende broeders op dit punt niet in het onzekere te laten. Het wordt misschien tijd, dat wij weer met de oude Alberdingk Thijm tot hen durven zeggen: „Ach, dierf ik wat gij derft — de Heer is mijn getuige — 't bracht mijn geloof den doodsteek toe.”

Men kon een speld horen vallen in de Nijmeegse stadsschouwburg, toen prof. dr. L. J. Rogier deze woorden sprak in zijn feestrede tijdens een plechtige academische zitting, waarmee de Katholieke Universiteit haar veertigjarig bestaan herdacht. Deze rede die door een matig bezette schouwburg, waarin het paars en rood van bisschoppen en kardinalen opvallenderwijs ontbrak, werd aangehoord, stond geheel in het teken van de oude spreuk „Vindicamus hereditatem patrum nostrorum” strijdleus, waaronder de katholieke gemeenschap van ons vaderland, sinds het begin van de vorige eeuw gevochten heeft voor haar eigen rechten en haar herleving.

Rijke Roomse leven

Rogier wilde zelfs de wapenspreuk van de universiteit uitdrukkelijk verstaan in haar historische samenhang met het oude „Vindicamus”. Hij pleitte voor een herleving van de geest van „apostolische hoogconjunctuur”, waarin de universiteit in 1923 gesticht werd, al relativeerde hij de wijze waarop die geest zich uitte met talloze grepen uit het „Rijke Roomse leven”, die een aantal van zijn hoorders nu en dan deden bulderen van het lachen, anderen — ook onder Rogiers professorale collega's die op het podium van de schouwburg plechtig gezeten waren, de kaken nog vaster op elkaar deden houden. Wij hadden niet de indruk, dat Rogiers stem de eensgezinde gedachte verkondigde van Nijmeegse geleerden.

Op de tocht

Nu wij vandaag, aldus Rogier, de fanfares ontwend, niet zo'n groot geloof in het volstreekte roomse gelijk meer bezitten en hetgeen in 1923 werd gesticht bloter dan ooit op de tocht van de twijfels staat, deelt de universiteit dit lot met heel het katholieke organisatiewezen, de katholieke pers, het rooms radio-bestel en alle katholieke onderwijs. Wij zien van dit alles ook de schaduwkanten en durven dit hardop zeggen. Sommigen onder ons roepen het zelfs dag en

nacht van de daken en schijnen dit nooit moe te worden.

Die geest van apostolische hoogconjunctuur („krachten, die als bloesems open gaan, en uitslaan als vlamvend vuur”) welke Rogier kenmerkend gaarne zag herleven illustreerde hij met citaten uit de Beiaard („Langs alle wegen komt Holland tot het altaar terug”) en van Van Ginneken („Daar gaat door de wereld een stroom des geestes, die voert naar het katholicisme”). Deze laatste organiseerde indertijd een hemelbestormend bekeringswerk. Rogier geloofde wel niet in de bestendigheid van de vervoering, waarin deze werkers van het eerste uur geleefd hebben, maar hij wilde toch ook niet aannemen, dat de tijd van een rijke roomseheid, selfsupporting in alles, „toen wij baden om roomse dichters, die de luit zouden spannen op onze vierdagen en die ons apostolaat zo geen vleugels dan toch verse voeten zouden geven”, voorgoed voorbij is.

Geen kraakporcelein

„Ik voor mij, aldus Rogier, geloof in zijn terugkeer als die van de oievaars en de tortelduiven, alles op zijn tijd, maar ik geef toe: wie tegenwoordig onder ons van Roomse schoonheid praat wordt gelaakt om zijn achterlijk zwak voor apartheid. Tenminste tot gisteren toe kon niemand onder ons meer zijn stem verheffen in protest om miskenning of boos affront de kerk of haar kinderen aangedaan, of hij zag de broeders in het eigen huis oprijzend met sussende gebaren om hem te bezweren toch geen schade toe te brengen aan de oecumene. Maar ook die is geen kraakporcelein en zij wordt in elk geval niet gediend door verdoezeling van wat essentieel is in het zeer eigene. Nadat de Kerk sinds de dagen van Trente blind scheen gebleven voor de eenvoudige waarheid, dat ook de wateren van Bethesda soms spuiing behoeven, schijnen in onze dagen de driftigste vromen te popelen van ongeduld om alle sluizen duurzaam onklaar te maken opdat de zieken om zich te baden niets zullen hebben als het geneeskrachtig bodem slib”.

Van Hollandse potaarde

Rogier pleitte om aan de universiteit van vandaag in de geest van haar stichters een eigen gestalte te geven: „een voor ieder toegankelijk eigen huis, gebouwd naar een vaderlandse traditie”. „Nijmegen is niet zo jong als het lijkt. Het kwam niet ter wereld als een geboren weeskind. Het is van een loot; ook onze universiteit, aldus Rogier is van Hollandse potaarde”. Deze rechtmatige plaats van de katholieke universiteit in het vaderlandse bestel wilde Rogier onderstrepen „nu ervaringen van gisteren oude twijfels uit een zoete sluimering hebben gewekt. Het was de meesten onder ons langzamerhand te moede geworden of niet alleen de dagen van de ene schaapsstal en de ene herder nabij waren, maar of zelfs niets meer restte van het oudvaderhuis antipapisme, dat lang bij machte was een mystieke band te vormen, die niet-katholieke Nederlanders van diverse pluimage bijeen hield in één negatieve liefde boven geloofsverdeelheid. Ik voor mij heb wel een blijk gegeven te twijfelen aan de aanmerkelijkheid van de irenische vorderingen van sommige christenbroeders en mag nu dan wel bekennen minder verwonderd te zijn en minder teleurgesteld dan vele anderen, wie het bij het ontwaken te moede was, alsof de morgen geen meelij meer had en een reeks grauwe dagen de lentebloei afsloot. Zij wenen nu om gewas, dat in de ochtend van zijn bloei alweer bezig is te vergaan. Gisteren werd een Roncalli-paus de vader van alle christenen genoemd; vandaag heten wij weer proselietenjagers en de kardinaal-aartsbisschop een stiekemerd”.

Olijftakken

Rogier geloofde wel in de terugkeer van de tijd, waarin „de duiven met de olijftakken in hun onschuldige snavels weer mogen uitvliegen”, maar hij wilde op dit moment zeer nadrukkelijk stellen, dat Nederland een huis is, waar ons, katholieken, een rechtmatige plaats toekomt. Hij vond het daarom verstandig het oude „Vindicamus” in herinnering te brengen.

De reacties

In hetzelfde nummer waarin het verslag van de rede van Prof. Rogier was afgedrukt publiceerde Eindhovens Dagblad reeds een commentaar van de bisschop van 's-Hertogenbosch Mgr. Bekkers. Hier is het:

„Ik ben er niet gelukkig mee”, aldus mgr. W. Bekkers toen wij hem zondagavond enkele van de meest opvallende passages voorlezen uit de hiernaast in samenvatting weergegeven rede, die prof. dr. L. J. Rogier zaterdag in Nijmegen heeft gehouden.

De bisschop van 's Hertogenbosch had zich niet onder het gehoor van professor Rogier bevonden; de academische zitting ter gelegenheid

van het achtste lustrum van de R.K. Universiteit was een van de uitnodigingen voor die dag, welke hij wegens verplichtingen elders had moeten afslaan.

Mgr. Bekkers had, voor wij hem opbelden, ook nog niet op andere wijze van het professorale betoog kennis kunnen nemen. Hij wilde daarom een volledige beoordeling opschorten tot hij de rede in haar geheel zou hebben kunnen lezen en bestuderen. Zijn eerste indruk was echter, dat de rede wel in mooie, bloemrijke taal vervat was, doch dat het niet reëel was het oecumenisch gesprek van vandaag op deze wijze te benaderen. Op grond van de desbetreffende, hem voorgelezen passages uit de rede, had de Bossche bisschop er begrip voor dat een aantal, deels ook hooggeleerde, toehoorders van prof. Rogier bepaald geschokt was door de inhoud van deze feestrede.

Een dag na de publicatie van het commentaar van de Bossche Bisschop vergastte het genoemde dagblad zijn lezers op de volgende bloemlezing:

De reacties op de rede welke prof. Rogier zaterdag bij het achtste lustrum van de Nijmeegse universiteit gehouden heeft, lopen nog al uiteen, althans wat het katholieke kamp betreft. In het protestantse kamp is men er over algemeen bepaald niet gelukkig mee, al is men er dan ook van overtuigd, dat Rogiers uitlatingen de dynamische kracht van de oecumenische beweging niet kunnen afremmen.

„Gids van allure”

De Volkskrant van maandag, die Rogiers rede een document van deze tijd noemde en de auteur een gids van allure, vroeg zich toch af of de hierboven aangehaalde stelling van Rogier „niet een formulering is, die bij de ontwikkeling van de tijd is achtergebleven”. Een Nijmeegse theoloog ging veel verder: „Die man is veertig jaar achter; hij snapt van de oecumenische beweging nog het a.b.c. niet”. Het Algemeen Handelsblad van maandagavond vond, dat Rogier met veel bewondering „een kei van een kerel” noemt, vindt toch dat Rogier zijn stof niet volkomen doordacht heeft en „een gebrek aan inzicht voor de oecumenische stromingen in onze tijd” vertoont. De Tijd komt na een lange beschouwing tot de conclusie, dat Rogier „manentaal” gesproken heeft.

Jammer

In de kringen van Rogiers collega's te Nijmegen varieerden de reacties van: „Het is goed, dat dit eens gezegd is; hij kan dat doen”. tot: „Dit zal zeker zo veel kwaad doen als heel de Irene-kwestie”. Andere hoogleraren hielden zich op de vlakte: „Het is eigenlijk niets nieuws; het is toch de algemene katholieke opvatting!” Dit laatste werd door een vooraanstaand hoogleraar in de theologische faculteit nadrukkelijk ontkend. Deze zegsman vond het jammer, dat Rogier dit gezegd heeft op een feestelijke herdenking van het 40-jarig bestaan van de universiteit.

„Wat hij aangaande de oecumene zei, is bepaald geen gemeenschappelijke opinie aan de universiteit”. „Rogier”, aldus deze zegsman, „gaat van een geheel verkeerde veronderstelling uit, nl. als zou de hereniging ontstaan door een geven en nemen. Geen mens in de oecumene, die dat wil. De oecumene is een dialoog en die is onmogelijk als men een „geven en nemen” tot uitgangspunt heeft. In deze dialoog komt men met eigen standpunten, maar ook met een openheid om te zoeken naar Gods bedoeling met zijn Kerk”.

„Apellen”

Een andere Nijmeegse theoloog vond het zeer kwalijk dat zijn collega Rogier de bezwaren, welke in de Irene-kwestie door serieuze protestanten naar voren gebracht waren, zonder meer in de antipapistische hoek heeft geschoven. „Bij serieuze protestanten komt echte anti-papisme niet meer voor”, aldus deze zegsman. Het moet voor deze kern in het protestantisme, die een ontzaglijke bijdrage levert voor de oecumene, een enorme desillusie zijn, te horen dat de besten onder de katholieken hun serieuze bezwaren op zulk een oppervlakkige manier afdoen. In dezelfde zin reageerde, toen wij hem zijn mening vroegen de voorzitter van de Willibrord-vereniging, prof. dr. Groot: „Ik vind het onbillijk het zo voor te stellen, alsof de conflicten in de kwestie Irene alleen tot anti-papisme zouden zijn terug te voeren. Er liggen op dit punt gevoeligheden, die terecht naar voren zijn gekomen. Ik vind de voorstelling van zaken door prof. Rogier over de gehele lijn wat te simplistisch”. Dit laatste vindt prof. Groot ook van hetgeen Rogier gezegd heeft over de hereniging: „Natuurlijk is de Petrus-figuur bij ons een essentieel gegeven, maar wat wij thans proberen, is het apellen van die Petrus-figuur onder het pausschap, zoals dat in de eeuwen gegroeid is.”

Puntjes op de i

De protestantse theologen, die wij om hun mening vroegen reageerden minder fel als sommige van hun roomse vak-genoten, al lieten ze niet na de puntjes op de i te zetten. Geen van allen, die wij spraken, voelde zich gelukkig met wat Rogier gezegd heeft. Prof. dr. C. W. Mönlich (Lutheraan), hoogleraar aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam, wilde er zich niet erg zenuwachtig over maken. „Zelfs als Rome de zaken zó scherp zou stellen”, — hetgeen prof. Mönlich kennelijk betwijfelde — geloof ik niet dat dit storend zou werken op de verhoudingen, zoals die toch groeien”. Dat Rogier waarschuwt voor een oppervlakkig oecumenisme vond prof. Mönlich waardevol. Hij wilde wel een fles wijn drinken met zijn Nijmeegse collega en hem dan vragen „Kom, wat bedoel je nou?” Prof. dr. W. F. Golterman (Doopsgezind) ook hoogleraar aan de G.U. van Amsterdam gaf als zijn mening: „Als Rogiers uitspraak de houding van Rome precies weergeeft, dan is daarmee het gehele oecumenische gesprek gefrustreerd. Maar ik geloof niet dat Rogiers standpunt de algemene rooms-katholieke overtuiging weergeeft. Dan zou de zaak voor ons bekeken zijn en dat zou ik erg jammer vinden”. Prof. Golterman had meer vertrouwen in hetgeen Paus Joannes en Paus Paulus over deze kwestie gezegd hebben.

Oppervlakkig

Aan deze uitspraken herinnerde ook de oude Remonstrantse theoloog uit Leiden, prof. dr. L. J. van Holk, die als waarnemer de zittingen van het concilie heeft meegemaakt. Paus Paulus heeft gezegd dat een vernieuwing in de kerk vooraf moet gaan aan iedere toenadering. Prof. Van Holk zei o.m. „Ik vind het een oppervlakkigheid van meneer Rogier wanneer hij zonder meer spreekt van een terugkeer. Dit is een enorme vergissing, want hij maakt daardoor het woord „oecumene”, dat „het geheel omvattend” betekent, in letterlijke zin tot onzin. Heel zijn rede toont duidelijk dat hij de ontwikkeling van de oecumenische gedachte in de R.K. Kerk niet heeft gevolgd. Het is een volslagen illusie te denken, dat de protestantse kerken bereid zouden zijn te aanvaarden dat oecumene betekent: herstel en terugkeer. Het gaat in dit stadium nog niet om hereniging, zelfs niet om oecumene maar om oecumenische beweging, en deze laatste is in alle kampen zo beweeglijk en dynamisch, dat men nu onmogelijk kan zeggen, waar men over 25 jaar zal zijn. Daarom vind ik wat meneer Rogier gezegd heeft zo voorbarig: het anticipeert op wat komen gaat. Dat de reformatie zal terugkeren tot de Roomse kerk van nu en hier, die verwachting is een slag in de lucht. Wat wij in de toekomst zien is noch de Roomse kerk in haar huidige vorm, noch ook de kerk van de reformatie in haar huidige gestalte.

Er moet nog zo veel gebeuren, dat men onmogelijk kan zeggen, hoe het zal worden. Rogier legt zich nu bij zijn uitlating over de hereniging op bepaalde vormen vast. Dat kan ik niet goedkeuren en ik vind het bijzonder ongelukkig. Vroeg of laat moest dit komen, ook bij ons Protestanten, maar ik had het niet uit de mond van Rogier verwacht”.

Prof. Van Holk vond overigens de mentaliteit, welke in Rogiers rede tot uiting gekomen was „een afstervende zaak”.

In het redactioneel commentaar van Eindhovenshovens Dagblad werd er de aandacht op gevestigd dat Prof. Rogiers rede werd uitgesproken in afwezigheid van het gehele Nederlandse episcopaat. Dat was temeer opvallend omdat dat deel uitmaakt van de Radboudstichting, de beheersvorm van de Nijmeegse Universiteit. Het blad vraagt of de kerkvorsten reeds kennis hebben gehad van de inhoud van Rogiers rede en dáárom zijn weggebleven bij de herdenking. En het schrijft dan:

„Hun afwezigheid op 30 mei in de Nijmeegse stadsschouwburg kan men nu achteraf als een gelukkige omstandigheid beschouwen, nadat acht dagen eerder de aartsbisschop, kardinaal Alfrink, en de bisschop van Groningen, mgr. Nierman, wél acte de présence gegeven hadden bij het door grote hartelijkheid en verering gekenmerkte afscheidscollege van mgr. prof. dr. R. R. Post. Een merkwaardige coincidentie is daarbij, dat in de lustrum-zitting een eredoctoraat verleend werd aan een niet-katholieke emeritus-hoogleraar van de Utrechtse rijksuniversiteit. Juist als blijk van oecumenische gezindheid zou bij zo'n gelegenheid de aanwezigheid van een of meer bisschoppen — ook al betrof het hier uiteraard een wetenschappelijk eerbewijs — velen deugd gedaan hebben.

Nog eens: heeft het episcopaat enig vermoeden gehad van wat professor Rogier zou gaan verklaren en is het daarom weggebleven? Rogier's rede was vermenigvuldigd en o.m. ter beschikking van de radio-reporters gesteld.

Na alles wat zich bij de geloofsovergang van Prinses Irene heeft afgespeeld, een conversie die door haar reacties mede de patroentas van de hooggeleerde scherpschutter gevuld moet hebben... en na de briefwisseling tussen de kardinaal en het moderamen van de generale synode der Ned. Hervormde Kerk blijven wij het moment van de rede aan het einde van de week der Calvijnherdenking een teleurstelling vinden. Rest voor de niet-katholieke mede-christenen de vraag of en in hoeverre het woord van prof. Rogier representatief kan zijn, zijn „dure plicht van christelijke liefde en waarlijk oecumenische zin” ten spijt.

Daarvoor had het blad reeds geschreven dat Prof. Rogier's opmerking dat de katholieken moeten ophouden hun andersdenkende medechristenen wijs te maken, dat hereniging iets anders zou zijn dan terugkeer tot de ene Kerk onder de éne opperherder niet op haar plaats was, „zeker niet in de officiële rede ter gelegenheid van het achtste lustrum van de R.K. Universiteit, wier senaat zulke vooraanstaande bevorderaars van het oecumenische gesprek in haar gelederen heeft.

De oecumenische toenadering is een nog zeer pril plantje, dat tere zorg — en vooral ook goede wil van hen die het verzorgen — behoeft, wil het zelfs maar een kans krijgen om tot volle wasdom te komen. In het groeistadium waarin het verkeert, zijn geloofswaarden als de ene opperherder, of de afwijzing daarvan, niet in het geding. Het is nog uitsluitend een zaak van zoeken naar dat wat ons vereent boven dat wat ons scheidt.

Door de wijze waarop, de woorden waarmee en de plaats waar hij aan dit oecumenische gesprek deelnam, heeft prof. Rogier eerder het laatste dan het eerste bevorderd. Wij betreuren dat in hoge mate.”

Aan deze commentaren voegen we er nog twee toe.

De eerste is van Baron Van Voorst tot Voorst, oud-voorzitter van de St. Adelbert vereniging — de zeer „progressieve” vereniging van roomse intellectuelen.

Baron Van V. tot V. verklaarde:

„Heel, heel jammer zijn de uitlatingen van prof. Rogier — om het niet sterker te zeggen — waar hij zich uitlaat over de groei van christenen naar elkaar toe. Rogier vergelijkt dit oecumenisch zoeken met gewas dat in de ochtend van zijn bloei alweer bezig is te vergaan. En dat alleen gemotiveerd vanuit toch wel zeer beperkte reacties van protestantse zijde rond de Irene-kwestie. Als men het oecumenisch plantje besproeit met vergift, zoals Rogier dat doet, dan zal dat ongetwijfeld vergaan. Natuurlijk: oecumene betekent niet, betekent in geen enkel opzicht een soort „geven en nemen”, van welke zijde dan ook. Het zoeken naar de waarheid — met anderen, ook met de niet-gelovige, die immers ook op weg is naar Christus, naar dé waarheid, die pas bij de wederkomst van de Heer geheel en al zichtbaar zal worden — het zoeken naar de waarheid betekent, dat de Rooms-katholieke Kerk slechts in de waarheid staat, deze nog niet in zijn volheid bezit, nog niet bezitten kan. Juist door zijn feitelijke, ook menselijke, verschijningsvorm.

Het leraren van het leergezag der Kerk zal naar mijn overtuiging fundamenteel wijziging ondergaan vanuit het samen zoeken naar wat waarheid is, door het samen met anderen op weg willen zijn naar Christus. Een ander geluid had bij de lustrumviering te Nijmegen mogen zijn verwacht. Hier is de historicus gevangen geweest vanuit een eenzijdig historisch zicht”.

Het laatste commentaar is van de Leidse kerkhistoricus, Prof. Bakhuizen van den Brink. Deze liet zich als volgt uit.

„Wanneer prof. Rogier zegt: „Wij verstaan onder hereniging terugkeer tot de éne Kerk die in haar structuur en in heel haar aardse verschijningsvorm ingrijpend gewijzigd kan worden, maar niet in haar leer en haar leergezag”, dan begrijp ik deze uitspraak van een katholiek zeer goed. Voor een protestant acht ik haar theologisch volkomen onaanvaardbaar, uit de tijd en bovendien acht ik haar uit de mond van historicus, die het protestantisme kan kennen, een onbegrijpelijke onderschatting van de problematiek.”

Ik heb dit alles in „Opbouw” overgenomen omdat de rede van Prof. Rogier én de reacties erop een duidelijk beeld geven van de inzichten en spanningen welke er onder de rooms-katholieken én protestanten gevonden worden ten opzichte van de oecumenische beweging van onze dagen.

En ik wil als slot deze opmerking maken dat er wat de kern van de zaak betreft ook niet het allergeingste verschil is tussen wat Prof. Rogier betoogde en wat Paus Paulus VI verklaarde in de rede welke hij op het Kerstfeest van het vorige jaar in Bethlehem uitsprak.

C. V.

INGEZONDEN

Onder Kerknieuws in het no. van 12 juni 1964 komt de zinsnede voor: Zoals bekend vroeg Ds. van der Schaft vrijheid om zijn overtuiging, dat de vrijgemaakte gereformeerde kerken zich hebben te verenigen met de gebonden gereformeerde kerken, in zijn ambtelijke arbeid uit te dragen.

Deze zin behoort aldus te luiden: Zoals bekend kan zijn, vroeg Ds. van der Schaft vrijheid — met wijsheid te gebruiken — om zijn overtuiging uit te dragen, ook in zijn ambtelijke arbeid, dat de vrijgemaakte gereformeerde kerken zeker na de terzijdestelling van de Vervangingsformule door Utrecht '59 — waardoor de confessionele eenheid werd hersteld — moeten gaan samenspreken met de gebonden gereformeerde kerken

a) over de schorsingen en afzettingen enz.,
b) over de Herziene K.O. — die niet principieel verschilt van de D.K.O.; wel schuilen er gevaren in

c) over de ontwikkeling in de „synodale” kerken na 1944 — met name over de „oecumene” — opdat het zo moge komen tot een schriftuurlijke eenheid, waarbij de mogelijkheid open blijft dat die samenspreking niet tot vereniging zou leiden.

En voorts was Ds. v. d. Schaft van mening, dat na „Assen '61” de vrijgemaakte kerken religieus en ethisch niet het recht hebben op te roepen tot vrijmaking en wederkeer.

Met dank voor plaatsing,

G. W. v. d. Schaft

GEEFT ACHT!

De eer van het soldatenambt.

Binnen niet al te lange tijd hopen wij dit refereat van Ds. K. Drost, gehouden op onze landelijke vergadering in ons blad „In 's Konings Dienst” te kunnen plaatsen.

Nadere aankondiging zult U t.z.t. kunnen lezen. Nu gaat het er om dat onze jongens die spoedig in militaire dienst gaan of reeds zijn.

Hebben zij gedaan wat ze moesten doen? De Kerkeraad op de hoogte gesteld van hun vertrek naar X? Hebben zij gevraagd om een Verblijfsattest, een Handboekje voor de Geref. Mil. 1964 en de brochure „In 's Konings Wapenrok”? En zorg er dan voor, dat het contactadres van de garnizoensplaats e naam met volledige gegevens zo spoedig mogelijk in bezit krijgt.

Geef om verwarring te voorkomen op dat je Gereformeerd (vrijgemaakt) bent.

En laat je zien op de begroetingsavond in de legerplaats en vraag daar naar de eigen ambtsdragers, die als het goed is, daar aanwezig zijn.

Mochten zij er onverhoopt niet zijn, laat je dan zien op het contact-adres bij de eerste de beste gelegenheid! Bedenk bij alles: de eer van het soldatenambt staat op het spel.

C.C.G.G.
Mgr. v. d. Weteringstraat 86,
Utrecht.

LEIDEN

In Leiden bestaat sinds kort een Dispuut van Gereformeerde Studenten dat samenwerkt met de C.S.R. in Delft.

Het Dispuut beoogt de opbouw van een gereformeerd studentenleven in Leiden en stelt zich evenals de C.S.R. te Delft onder het gezag van Gods Woord en aanvaardt wat beledenen wordt in de gereformeerde belijdenis. Het Dispuut draagt een intergereformeerd karakter.

Zij die in Leiden gaan studeren en nadere inlichtingen wensen kunnen zich richten tot:

C. van 't Spijker, Const. Huygens-
laan 5, Leiden. Telefoon 20539.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Driesum c.a. (bij accl.) kand. J. J. Wildeboer te Groningen;
te Ruinerwold-Kockange (bij accl.) kand. M. Heemskerk te Leiden;
te Gorinchem (vak. A. H. Algra) A. Koers te Nijverdal;
te Albany (W. Australië) Tj. Boersma te Urk.

Ds. J. van der Schaft

Ds. J. van der Schaft heeft zich, nu de Generale Synode de door hem ingediende bezwaren tegen zijn afzetting door de kerkeraad van Murmerwoude afwees, onttrokken aan de kerk, die hij diende en zich gevoegd bij de synodale gereformeerde kerk.

Delfzijl

Na enige tijd, nam 7 juni j.l., Delfzijl haar gerestaureerd kerkgebouw in gebruik. De kerk is vergroot doordat de consistorie bij de kerkruimte

getrokken werd en een bungalow is aangekocht, die voortaan als consistorie en tevens als verenigingsgebouw dienst zal doen.

De restauratie-werkzaamheden, die een half jaar in beslag namen, werden hoofdzakelijk verricht door manslidmaten.

Katwijk

De kerkeraad van de geref. kerk (scriba de heer G. Feenstra) deelt mee dat op de zondagen in de maanden juni, juli, augustus en september de kerkdiensten zullen aanvangen om 8.30 en 19.00 u.

Adressen:

Ds. H. Smit, Molengracht 7, Den Helder, telef. 02230-3704.

Amsterdam-C, secretaris diaconie D. Moes, Talmastraat 37 III, Amsterdam-Zuid.

Drachten, diaconie secretaris K. Meijer, Folgeralaan 29, penningmeester G. Huisman, Oud Ambacht 150.

Secretaris van de Contact-Commissie voor militairen van de Geref. Kerk te Eindhoven is voortaan: br. A. Dommissie, Schultinghstraat 39 te Eindhoven.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

„Jeugd zingt voor jeugd”.

Die zingende jeugd is het Gereformeerd Meisjeskoor te Zwolle. Velen, uit Zwolle en ver daarbuiten, hebben het horen zingen op de 13e uitvoering van „Sangh en Spel”, welke op woensdag 27 mei in de Buitensociëteit werd gegeven. Te oordelen naar wat wij ervan gehoord hebben is het geheel een zeer geslaagde avond geworden. Toch is dit voor ons niet het voorname. Belangrijker is, dat dit koor zingt voor de jongens en meisjes, waarvoor wij een eigen tehuis willen bouwen.

Maar dan moet U die jeugd helpen, ook de jeugd van het meisjeskoor. Deze meisjes willen bij U op bezoek komen. Hoe? Heel eenvoudig. Binnenkort kan men van dit koor een 45-toeren grammofoonplaat kopen, zonder dat men er voor naar de winkel hoeft te gaan. U stort **f 6,25 op postrekening nr. 994595, t.n.v. H. Bijlenga**, Geert Grotestraat 44, Zwolle, of stuurt hetzelfde adres een postwissel. Vergeet niet er bij te vermelden: „Jeugd zingt voor jeugd”. Verpakt in een zeer fraai uitgevoerde hoes wordt de plaat U dan toegezonden.

Op de plaat zijn opgenomen:

Let us wander H. Purcell
Shepherd, shepherd leave decoying

H. Purcell
Wees gegroet, volschone lentetijd

Cath. v. Rennes
De nachtegaal Br. laetantius

Schlummerlied Joh. Brahms

Op de avond van de uitvoering hebben velen de plaat reeds besteld.

De voorraad is beperkt; wacht dus niet met Uw bestelling.

U krijgt een waardevol bezit, dat ook gaarne als geschenk zal worden aanvaard.

Zorgt, dat U er bij bent!

De opbrengst? Alles voor het tehuis!

„Jeugd laat prikken voor jeugd.”

Welke jeugd?

De jeugd van de „Ds. G. Doekesschool” te Hardenberg. Daartoe gestimuleerd door het onderwijzend personeel is er in de Pinkstervakantie een **prikkaartenactie** georganiseerd. De kinderen vanaf klas 3 hebben laten prikken.

Wat ze bereikt hebben?

Heel veel. Maar liefst **f 600,—**.

Nu laat ik de heer van Eijdsden, hoofd van de school, aan het woord:

„Misschien zit er voor Uw tehuis wel iets in voor de andere Gereformeerde scholen.

Hopenlijk vindt U mij niet te bemoeiziek, maar ik schrijf U dit, omdat Uw werk mij ter harte gaat.”

Meneer van Eijdsden, wij geven Uw tip gaarne door en hopen dat de andere Gereformeerde scholen Uw suggestie zullen overnemen. Kunnen we reeds afspreken de **aktie** te voeren in de **herfstvakantie**? Wanneer de scholen ons opgeven hoeveel prikkarten zij willen ontvangen, dan zullen wij er voor zorgen, dat U ze tijdig in Uw bezit heeft. Neem nog vóór de grote vakantie Uw besluit en **laten we allemaal meedoen!**

Kinderen van Hardenberg, Heemse, Lutten en Gramsbergen: De hartelijke dank van vele jongens en meisjes! Wij hopen, dat jullie prikactie de andere scholen mag prikkelen tot meedoen, dan kan er vast een heel bedrag bijeen geprikt worden.

Meedelen in vreugde.

Wij mochten meedelen in de vreugde vanwege de geboorte van Hillegonda **f 5,—**; Maarten Jan **f 10,—**; Frans **f 10,—**; Hillegonda **f 10,—** en N.N. **f 5,—**; een zoon **f 10,—** en een dochter **f 7,50**. Drie bruidsparen verrasten ons met resp.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF
Ds. G. VISEE

Tijdelijk adres van de Redactie:

J. Bosch, Engelenbergstr 4, Kampen

Medewerkers:

Ds. H. Amelink, Langerak
Prof. Dr. W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. J. Stellingwerff, Amstelveen
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Tel. 030-15450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220,
Zeist. Giro 233117.

f 23,—; f 50,— en f 5,—. Van een winstuitkering ontvangen wij f 25,—.

Via de boekhouder van de Geref. Kerk te Delft ontvingen wij een gift van f 17,75 en door bemiddeling van het Geref. Gezinsblad f 1,—. Verder waren er onder de giften 8 van f 10,—; (allemaal rekeninghouders?); 1 x f 100,—. 2 x f 25,— en 1 x f 5,—.

De jeugd te Sauwerd heeft feest gevierd en niet alles opgemaakt. Het restant van f 49,89 werd het cadeautje voor het tehuis. Jongens en meisjes: dit was een goed besluit. Bedankt!

Een afspraak.

Wij gaan nu met vakantie. Over vier weken hopen we elkaar weer te ontmoeten. Zullen we afspreken, dat er dan een verrassing ligt te wachten? De mededeling, dat er heel **veel platen** van het meisjeskoor zijn verkocht en **alle scholen** zich hebben opgegeven voor de prikkarten-aktie?

Verantwoording.

Sinds de vorige verantwoording
werd ontvangen f 3.432,83
van de kerken f 2.059,66
van particulieren f 1.373,17

Bijdragen ontvangen wij gaarne op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

Ir. L. C. E. STRUIK

en

HILDE K. KEIZER

hebben de eer U mede namens hun ouders kennis te geven van hun voorgenomen huwelijk, waarvan de voltrekking D.V. zal plaats vinden op donderdag 2 juli a.s. om 2 uur ten stadhuis te Groningen.

Kerkelijke bevestiging door Ds P. K. Keizer om 2.45 uur in de Geref. Kerk, Akkerstraat.

Delft, Phoenixstraat 37
Groningen, Petrus Campersingel 247

Receptie te Groningen van 5-6 uur
in Restaurant „Riche”, Vismarkt.

Receptie te Delft, 26 juni, van 6-7 uur,
Sasboutstraat 96.

Toekomstig adres: Memlinckstr. 37, Maassluis.

CHRISTELIJKE H.B.S. EN M.M.S.

Espelerlaan - Emmeloord

Gevraagd:

LERAAR GODSDIENSTONDERWIJS (volledige betrekking)

Alleen serieuze, voor het V.H.M.O. bevoegde kandidaten gelieven te solliciteren.

Sollicitaties vóór 27 juni a.s. te richten aan de voorzitter van de Commissie van Toezicht en Advies, de heer P. A. Nawijn, Burgemeester van Blokzijl.